

INTERPRETACIJA PISANE BAŠTINE – POTREBNA ZNANJA INFORMACIJSKIH STRUČNJAKA

WRITTEN HERITAGE INTERPRETATION - REQUIRED KNOWLEDGE OF INFORMATION PROFESSIONALS

Ines Horvat

Odsjek za informacijske znanosti, Filozofski fakultet
Sveučilište u Osijeku
ihorvat2@ffos.hr

Damir Hasenay

Odsjek za informacijske znanosti, Filozofski fakultet
Sveučilište u Osijeku
dhasenay@ffos.hr

UDK / UDC [023.5:001.102:005.336.5]:

[026/028::069::930.25]

Stručni rad / Professional paper

Primljeno / Received: 16. 6. 2020.

Prihvaćeno / Accepted: 29. 9. 2020.

Sažetak

Cilj. Pisana je baština jedna od najzastupljenijih pojava kulture baštine u arhivima, knjižnicama i muzejima te se u njezinim vrijednostima, posebice informacijskoj, krije potencijal za organizaciju aktivnosti kojima se podiže razina osviještenosti javnosti i razumijevanja pisane baštine. Organizacija takvih aktivnosti treba proizlaziti iz nepristrane analize pisane baštine čiji je rezultat objektivna opis sadržaja i vrijednosti pisane baštine na kojemu se trebaju temeljiti aktivnosti interpretacije pisane baštine namijenjene široj javnosti ili pak ciljanoj korisničkoj skupini. Cilj je rada prepoznati područja znanja koja informacijski stručnjaci trebaju posjedovati kako bi mogli interpretirati pisanu baštinu.

Metodologija. Pretpostavka je da informacijski stručnjaci koji su u dodiru s pisanom baštinom trebaju posjedovati znanja iz područja izgradnje i organizacije zbirki,

upravljanja zaštitom kulturne baštine, organizacijom usluga za korisnike, istraživačkog rada i komunikacije kako bi bili osposobljeni za stvaranje objektivnog korpusa znanja o pisanoj baštini. Pregledom literature i razmatranjem navedenih područja, stručnog osoblja arhiva, knjižnica i muzeja te ICOMOS-ovih načela interpretacije i prezentacije baštine izdvojena su i analizirana zajednička područja znanja primjenjiva i na interpretaciju pisane baštine.

Rezultati. Informacijski stručnjaci posjeduju preduvjete za provođenje aktivnosti interpretacije pisane baštine, no te je preduvjete potrebno nadograditi kako bi aktivnosti bile smislene i učinkovite. Temeljna je znanja potrebno proširiti poznavanjem pojma interpretacije pisane baštine i svime što ona obuhvaća, počevši od pojma pisane baštine sve do istraživačkog rada i komunikacije.

Praktična primjena. Donesena razmatranja i zaključci važni su za prepoznavanje područja znanja i vještina potrebnih za učinkovitu interpretaciju pisane baštine te predstavljaju temelj za daljnja istraživanja i promišljanja o kompetencijama potrebnim za interpretaciju pisane baštine.

Originalnost. Rad razmatra koncept interpretacije pisane baštine, poglavito one o kojoj skrbe knjižnice, arhivi i muzeji te na temelju već poznatih načela interpretacije kulturne baštine, donosi prijedlog temeljnih znanja potrebnih za učinkovitu interpretaciju pisane baštine pohranjene u baštinskim ustanovama.

Ključne riječi: interpretacija baštine, interpretacija pisane baštine, pisana baština

Abstract

Purpose. Written heritage is one of the most prevalent types of cultural heritage in archives, libraries, and museums, and its values, especially information value, hold great potential for the interpretation activities that can foster public awareness and understanding of written heritage. The organization of such activities should result from an unbiased analysis of written heritage, which would provide an objective description of the content and value of written heritage, which should serve as a basis for the activities of interpreting written heritage to the wider public or target audience. The aim of this paper is to determine the areas of knowledge that information professionals need to possess in order to be able to interpret written heritage.

Methodology. Information professionals who are in touch with written heritage should possess the knowledge of cultural heritage management, research and communication in order to be able to interpret written heritage. By reviewing the literature, the education and competences of the professional staff of archives, libraries, and museums, and the ICOMOS' principles of interpretation and presentation of heritage, the common areas of knowledge applicable to the interpretation of written heritage have been identified and analysed.

Results. Information professionals possess the prerequisites for conducting the written heritage interpretation activities, but these need to be upgraded to make the activities meaningful and effective. The basic knowledge needs to be expanded with the knowledge of the concept of written heritage interpretation and its full scope, ranging from the concept of written heritage to research and communication.

Practical implications. The considerations and conclusions made are important in identifying the areas of knowledge and skills necessary for an effective written heritage interpretation and are the basis for further research and reflection on the competencies required for written heritage interpretation.

Originality. The paper considers the concept of written heritage interpretation and, based on the previous knowledge of cultural heritage interpretation, proposes knowledge areas needed for an effective written heritage interpretation.

Keywords: heritage interpretation, written heritage, written heritage interpretation

1. Uvod

Arhivi, knjižnice i muzeji (AKM zajednica) objedinjeni pojmom baštinske ustanove dijele ulogu očuvanja baštine, ali i uloge u odabiru, prikupljanju, pohrani i vrednovanju građe te omogućavanju njezine dostupnosti zainteresiranim korisnicima. Pojam baštinske ustanove upotrebljava se kako bi se naglasila važnost arhiva, knjižnica i muzeja kao čimbenika u zaštiti, prezentaciji i komunikaciji baštine i baštinskih vrijednosti.¹ Većina navedenih uloga baštinskih ustanova neizostavan je dio njihove djelatnosti i temelj za planiranje i provođenje aktivnosti interpretacije baštine. Prvenstveno je potrebno razumjeti pojam interpretacija baštine koji nije moguće sveobuhvatno definirati jer se u mnogim područjima drugačije promatra. Razmatrajući osnovno značenje pojma interpretacija razvidno je kako se odnosi na tumačenje i utvrđivanje smisla ili značenje neke pojave.² Na temelju tog pojednostavljenog razumijevanja tog pojma moguće je oblikovati osnovno značenje pojma interpretacija baštine te zaključiti kako obuhvaća tumačenje/interpretaciju/komunikaciju baštine i njezinih vrijednosti kao i prijenos značenja javnosti. U tom je smislu javnost/publika/ciljana korisnička skupina aktivni dionik tog procesa te je poseban izazov zainteresirati ju i potaknuti na razmišljanje o predmetu

¹ Usp. Faletar Tanacković, S.; T. Aparac-Jelušić. Ishodišta za proučavanje međuodnosa baštinskih ustanova u 20. stoljeću: počeci teorijskih promišljanja. // *Libellarium* 3, 2(2010), str. 183-184. [citirano: 2019-12-02]. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/77793>.

² Usp. Interpretacija. // Hrvatska enciklopedija. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. [citirano: 2019-10-18]. Dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=27664>.

interpretacije.³ Pojam interpretacije baštine moguće je promatrati i kao jedan od pristupa komunikaciji. U tom je procesu interpretator u interakciji s javnosti/publikom/korisnicima koja može, i ne mora, biti zainteresirana za ono što interpretator pokušava komunicirati.⁴ Interpretaciju je moguće sagledati i kao zahtjevan koncept, privlačan mnogim strukama, a koji T. Šola pojašnjava kao tumačenje skrivenog značenja, odnosno prevođenje istine potkrijepljene činjenicama koje pomaže u izbjegavanju „automatskog procesa samoodređivanja značenja ovisno o okolnostima, bile one vanjske ili unutarnje, koje se odnose na iskustvo, karakter, predrasude, preduvjerenja ili pretpostavke publike.“⁵ Upravo se interpretacijom izbjegava puko sudjelovanje javnosti, već ju se uključuje i potiče da samostalno stvara mišljenje o baštini i vrijednostima koje se interpretiraju. Također je moguće zaključiti kako iz perspektive baštinskih i drugih srodnih ustanova interpretacija baštine nije odvojiva od procesa zaštite i upravljanja kulturnom baštinom već je jedan od elemenata u obama procesima s obzirom na to da očuvana kulturna baština može biti temelj interpretativnih aktivnosti, a interpretativne aktivnosti povećavaju svijest o važnosti zaštite kulturne baštine.⁶ Interpretacija baštine u takvom širem smislu primjenjiva je na raznorodne pojavnosti kulturne baštine s obzirom na to da svaka od njih, pokretna ili nepokretna, posjeduje vrijednosti koje je potrebno očuvati i interpretirati zainteresiranoj javnosti. Jedan je od vidova interpretacije kulturne baštine i interpretacija pisane baštine koja baštinskim ustanovama postavlja nove izazove posebno glede osposobljavanja stručnog osoblja koje će interpretirati pisanu baštinu tako da proces rezultira korpusom znanja koji će biti temelj osmišljavanja usluga i proizvoda vezanih za pisanu baštinu i promociju baštinskih vrijednosti u određenoj zajednici. Pisana je baština stvorena u prošlosti s određenom namjenom, a u sadašnjosti postaje predmetom zaštite čiji je cilj očuvati kako materijalni nositelj informacije tako i informaciju za buduće generacije. Na taj se način osigurava njezina dostupnost, „čitljivost“ i mogućnost ponovne upotrebe. Promišljajući o interpretaciji kao dijelu procesa zaštite i upravljanja zbirkama kao i o pisanoj baštini i njezinim vrijednostima, nameće se pitanje na koji je način očuvanu i dugoročno dostupnu pisanu baštinu moguće upotrijebiti za promoviranje baštinskih zbirki i vrijednosti te je li dovoljna kulturno-društvena vrijednost zaštite koja se ostvaruje stvaranjem usluga s dodanom vrijednosti, a

³ Usp. Babić, D.; I. Jagić. Ponuda i kvaliteta interpretacijsko-edukacijskih sadržaja u Parku prirode Medvednica. // Istraživanje korisnika baštine / uredila Žarka Vujić. Zagreb: Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske i komunikacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 2014. str. 46-47.

⁴ Usp. Ham, S. H. Environmental interpretation: a practical guide for people with big ideas and small budgets. Golden, Colorado: North American Press, 1992. Str. 1-9.

⁵ Šola, T. Eseji o muzejima i njihovoj teoriji: prema kibernetičkom muzeju. Zagreb: Hrvatski nacionalni komitet ICOM, 2003. Str. 170.

⁶ Usp. The ICOMOS charter for the interpretation and presentation of cultural heritage sites, 2008. Str. 5. [citirano: 2019-09-25]. Dostupno na: http://icip.icomos.org/downloads/ICOMOS_Interpretation_Charter_ENG_04_10_08.pdf.

koje su korisne u kulturnom i društvenom razvoju zajednice ili društva.⁷ Interpretacija pisane baštine nameće se kao odgovor jer se pomoću aktivnosti interpretacije pisane baštine ostvaruje njezina uloga kao jednog od nositelja kulturnog identiteta. Razmatramo li povezanost kulturne baštine i identiteta, potrebno je uočiti osobine koje ona posjeduje, a koje je moguće iskoristiti za izražavanje identiteta. I. Maroević navodi kako identitet

„označava potpuno podudaranje materijalnog i duhovnog na više društvenih razina, sa svrhom da se materijalnim odredi duhovna dimenzija neke od tih razina koja time postaje određujuća za raspon identiteta, sa svim međutjecajima triju temeljnih kategorija: vremena, prostora i društva.“⁸

U tim se kategorijama nalaze mnogi elementi čijim se ispreplitanjem može iskazati određeni identitet, pa tako i kulturni identitet sadržan u baštini. Povezanost kulturne baštine i identiteta posebno je razvidna u muzeologiji s obzirom na to da ona na teorijskoj razini proučava koji je identitet moguće pronaći i izraziti uz pomoć interpretacije kulturne baštine. Takvim je aktivnostima u javnosti moguće probuditi osjećaj pripadnosti određenoj sredini, kulturi, narodu i sl.⁹ Bez obzira na to što je interpretacija osobito istaknuta u muzejskoj djelatnosti, ostale baštinske ustanove mogu (i trebaju) provoditi aktivnosti interpretacije pisane baštine jer u svojim fondovima pohranjuju bogate zbirke njezinih raznih pojavnosti. Te aktivnosti mogu provoditi informacijski stručnjaci zaposleni u baštinskim ustanovama, no prvenstveno je potrebno razmotriti područje interpretacije kulturne baštine te odrediti potrebna znanja koja će informacijskim stručnjacima omogućiti osmišljavanje i provedbu aktivnosti interpretacije pisane baštine.

Informacijski stručnjaci ključne kompetencije struke usvajaju tijekom obrazovnog procesa te ih neprestano nadograđuju tijekom stručnog usavršavanja. Tako na primjer D. Machala, osim kompetencija jezgre, distribucijskih i generičkih kompetencija, prepoznaje i kompetencije koje knjižničare vode prema specijalizaciji. Takve kompetencije ne predstavljaju jezgru formalnog obrazovanja, već pripadaju stručnim kompetencijama, a ogledaju se u suradničkim projektima u kojima sudjeluju informacijski stručnjaci, osmišljavanju i ponudi kulturnih događanja, novih znanja i usluga i sl.¹⁰ U tom bi slučaju skup znanja potrebnih za

⁷ Usp. Hasenay, D.; M. Krtalić; Z. Šimunić. Obrazovanje studenata informatologije o čuvanju i zaštiti kulturne baštine: temeljna znanja i njihov prijenos u praksu. // *Život i škola: časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja* 25, 1(2011), str. 70. [citirano 2019-10-20]. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/106661>.

⁸ Maroević, I. *Uvod u muzeologiju*. Zagreb: Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 1993. Str. 99.

⁹ Usp. isto.

¹⁰ Usp. Machala, D. *Knjižničarske kompetencije: pogled na razvoj profesije*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada; Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2015. Str. 228-229.

interpretaciju pisane baštine bilo moguće promatrati kao niz specifičnih znanja, no ako se u obzir uzme tvrdnja da interpretaciju baštine nije moguće odvojiti od procesa zaštite i upravljanja baštinom,¹¹ potrebno je razmotriti je li interpretacija baštine doista specijalizirana aktivnost ili pak dio poslovanja svih baštinskih ustanova. Valja napomenuti kako je muzejima, za razliku od knjižnica i arhiva, jezgra muzejske komunikacije upravo izložba koja predstavlja „organizirani sustav unutar kojega i pomoću kojega muzej prezentira društvenoj i kulturnoj javnosti poruke sadržane u muzejskim predmetima...“¹² Komuniciranjem kulturne baštine, njezinih vrijednosti i poruka koje prenosi, kulturna se baština i svijest o njezinoj važnosti povezuje s identitetom neke zajednice, pojedinca ili sredine.¹³ Muzeji se u tom pogledu razlikuju od knjižnica i arhiva, ustanova kojima funkcija komunikacije, posebice izlaganje građe, nije temeljna funkcija. No sve je češće moguće uočiti i izložbene aktivnosti u knjižnicama i arhivima koji su prepoznali važnost takvog načina predstavljanja fonda javnosti.¹⁴ Znanja svojstvena muzejskoj djelatnosti te izložbene aktivnosti u knjižnicama važno je sagledati kao područja znanja potrebnih za interpretaciju pisane baštine. Kako bi to bilo moguće, prvenstveno je potrebno što jasnije definirati pisanu baštinu i detaljnije razmotriti fenomene povezane s interpretacijom baštine te razvidjeti što uključuje interpretacija pisane baštine i koji je njezin cilj.

2. Pisana baština

Pisana je baština pojam koji je teško jednoznačno definirati, no bez obzira na definicijski pristup, ona ima specifičnu informacijsku vrijednost i predstavlja prevladavajući oblik kulturne baštine. U tom smislu moguće je kao svojevrsnu ilustraciju promatrati jednu od definicija koju je moguće pronaći u UNESCO-vim smjernicama nastalim u svrhu programa *Memory of the World*. UNESCO je u tom dokumentu odabrao pojam dokumentarna baština koji se definira „kao jedinice koje:

- su pokretne
- se sastoje od znakova/kodova, zvukova i/ili slika
- je moguće očuvati (nositelji nisu živa bića)
- je moguće reproducirati i migrirati
- su proizvod namjernog procesa dokumentiranja.“¹⁵

¹¹ Usp. The ICOMOS charter. Nav. dj., str. 5.

¹² Maroević, I. Nav. dj., str. 160-201.

¹³ Usp. isto, str. 160-200.

¹⁴ Usp. Tica, M. Izložba u knjižnici: priručnik za predstavljanje baštine. Zagreb: Naklada Jurčić, 2017. Str. 7-10.

¹⁵ Memory of the world: general guidelines to safeguard documentary heritage: revised edition 2002 / priredio Ray Edmondson. Pariz: UNESCO, 2002. Str. 8.

U navedenoj je definiciji jasno prikazana posebnost pisane baštine koja se očituje u tome da se ona sastoji od dvije komponente. Sastoji se od informacije, odnosno sadržaja te materijalnog nositelja informacije.¹⁶ Razmatrajući nadalje sve vidove koje uključuje pojam pisana baština, dolazi se do svojevrsne opće definicije onoga što predstavlja taj pojam, a to je da se pisana baština može promatrati kao kultura zabilježena pismom i javlja se u mnogim oblicima, a najčešće kao pokretna kulturna baština – rukopisna, tiskana, digitalna, digitalizirana te se definira kao ljudsko ostvarenje čija je svrha informiranje. Dakle, višeznačnost tog pojma proizlazi iz naravi pisane komunikacije, koja s jedne strane nužno posjeduje specifičnu informacijsku (informativnu) dimenziju, a s druge je strane njegova realizacija moguća u najrazličitijim pojavnim oblicima i potpuno je razumljivo zašto se pojam pisana baština često različito promatra. Bilo kakvo sužavanje okvirnog fokusa promatranja i tumačenja tog pojma zahtijeva jasno definiranje na koji se dio odnosi to sužavanje. Naime, na tragu navedenog moguće je promatrati pojam pisana baština kroz prizmu zapisa na pojedinom materijalu (mediju) kao nositelju (npr. samo papirna građa) ili pak kroz prizmu građe pohranjene u jednoj vrsti informacijske ustanove (npr. samo građa pohranjena u knjižnicama), a isto tako promatranje i ograničavanje fokusa tog pojma kroz njegove kulturološke i/ili sadržajne vrijednosti (npr. samo građa zapisana na hrvatskom jeziku) ne vodi ka sveobuhvatnom pristupu sagledavanja tog pojma u potpunosti. S druge pak strane razmatrati pisanu baštinu sveobuhvatno u svim mogućim pojavnostima i jednoznačno pratiti fenomene koji se vežu uz takvo promatranje tog pojma poprilično je složeno i u pravilu ne dovodi do željenih rezultata. Pisani tragovi nalaze se i na nadgrobnim spomenicima i na spomeničkoj baštini, na zgradama i u knjigama, nalaze se u digitalnom i mrežnom okruženju u svim mogućim oblicima pokretne i nepokretne baštine čija interpretacija u pravilu nema zajednički nazivnik. Na tragu te nužnosti što jasnijeg definiranja na koji se dio kulturne baštine odnosi taj pojam, za informacijske stručnjake i za potrebe promatranja upravljanja njenim očuvanjem i interpretacijom, čini se dosta razumna postavka promatrati pisanu baštinu u kontekstu baštine pohranjene u arhivima, knjižnicama i muzejima (AKM zajednica), tj. ranije spomenutim baštinskim ustanovama. Na taj način dolazimo u željeni okvirni fokus promatranja tog pojma kada nastojimo razmatrati ulogu informacijskih stručnjaka te ulogu njihovih znanja, vještina i kompetencija potrebnih za očuvanje i interpretaciju pisane baštine. Pri tom nikako ne smijemo smetnuti s uma potrebe korisnika te činjenicu da je preduvjet svih aktivnosti pri interpretaciji pisane baštine njezina pravilna i pravovremena zaštita koja osigurava njihovu dostupnost korisnicima, ali i dugoročnu pohranu koja omogućava osnovnu ulogu pisane baštine – „čitljivost“ i upotrebljivost.¹⁷

¹⁶ Usp. isto, str. 9.

¹⁷ Usp. Krtalić, M.; D. Hasenay; T. Aparac-Jelušić. Upravljanje zaštitom pisane baštine u knjižnicama: teorijske pretpostavke. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 54, 1/2(2011), str. 2-6. [citirano:

3. O interpretaciji baštine

Osnovno značenje pojma interpretacija je „tumačenje, objašnjenje, shvaćanje, misaoni postupak, odnosno izlaganje, izjava kojom se utvrđuje smisao ili značenje neke pojave, teksta, zakona i dr.“¹⁸ Razvidno je kako su tumačenje i prijenos značenja temeljne odrednice pojma, a ako se pojam interpretacija baštine razmatra u širem smislu, moguće je zaključiti kako obuhvaća tumačenje baštine i njezinih vrijednosti te prijenos značenja zainteresiranoj javnosti.

Područje interpretacije baštine proizašlo je iz dugogodišnje prakse Američke službe za parkove (*US National Park Service*) te se razvija od 50-ih godina prošlog stoljeća. F. Tilden je 1957. godine u knjizi *Interpreting Our Heritage* definirao interpretaciju baštine kao „obrazovnu aktivnost koja nije samo iznošenje činjenica već ima za cilj otkriti značenja i odnose uz pomoć upotrebe izvornih objekata, iskustava iz prve ruke i medija.“¹⁹ Tilden također razlikuje dva koncepta i šest principa interpretacije kojima obuhvaća ne samo osobu koja interpretira baštinu već i korisnike interpretiranih sadržaja. Koncepti se odnose na osobu koja interpretira, kao i na kontakt koji ostvaruje s javnošću. Izjava koja vrlo jasno i sažeto opisuje interpretaciju i njezinu svrhu glasi: „Interpretacijom prema razumijevanju; razumijevanjem prema uvažavanju kulturne baštine i njenih vrijednosti; uvažavanjem prema zaštiti kulturne baštine.“²⁰ Kvalitetna interpretacija baštine predstavlja povezanost čovjeka, predmeta interpretacije te potrebe za zaštitom kulturne baštine.²¹ Dodatno pojašnjenje pojma interpretacija baštine navedeno je u Tildenovih šest načela kojima postavlja temelje interpretacijskih aktivnosti:

1. Interpretacija koja ne povezuje predmet interpretacije i osobnost ili iskustvo korisnika neće biti svrsishodna.
2. Informacija sama po sebi ne predstavlja aktivnost interpretacije, već je interpretacija otkriće utemeljeno na informacijama. Informacija i interpretacija dvije su potpuno različite stvari, no svaka interpretacija uključuje informaciju.
3. Interpretacija je umijeće sazdano od mnogih drugih umijeća bez obzira na to interpretira li se znanstvena, povijesna ili arhitektonska građa. Svako je umijeće moguće usvojiti do određene razine.
4. Glavni cilj interpretacije nije upućivanje već provokacija.

2019-11-20]. Dostupno na: <https://www.hkdrustvo.hr/vjesnik-bibliotekara-hrvatske/index.php/vbh/article/view/370/365>.

¹⁸ Interpretacija. Nav. dj.

¹⁹ Tilden. F. *Interpreting our heritage*. Chapel Hill: The University of North Carolina Press, 1977. str. 8.

²⁰ Isto, str. 38.

²¹ Isto.

5. Interpretacija treba nastojati predstaviti cjelinu, a ne samo jedan dio te se mora odnositi na korisnika u cijelosti, a ne na njegovu jednu fazu.
6. Interpretacija namijenjena dječjoj populaciji do 12 godina ne smije proizlaziti iz interpretacije namijenjene odraslima, već treba slijediti potpuno drugačiji pristup. Kako bi interpretacija bila uspješna, mora biti namijenjena točno određenoj skupini korisnika.²²

Kvalitetno provedena interpretacija treba zadržati interes korisnika tijekom procesa interpretacije i osmišljena je na temelju činjenica koje proizlaze iz istraživanja predmeta i sadržaja interpretacije izbjegavajući puko navođenje činjenica. Koristeći se raznim umijećima, pa i umijećem interpretacije, stvara se priča namijenjena edukaciji ciljane korisničke skupine. Takva će interpretacija biti plodonosna ako vodi izravno do samog očuvanja predmeta interpretacije, stimulira korisnika da razumije istinu koja se nalazi u pozadini informacija te predstavlja predmet interpretacije u cjelini. Osoba koja interpretira baštinu slijedeći navedene principe, osigurava da interpretacija prenosi smisao i značenje baštine i njezinih vrijednosti te ju ujedno prilagođava ciljanoj skupini korisnika.²³

Pojam interpretacija baštine zastupljen je i u ICOMOS-ovoj Povelji o interpretaciji i prezentaciji nepokretne kulturne baštine te se u tom kontekstu interpretacija baštine i baštinskih vrijednosti odnosi na ukupnost potencijalnih aktivnosti namijenjenih podizanju razine osviještenosti o kulturnoj baštini kojima se postiže bolje razumijevanje iste uz pomoć obrazovnih aktivnosti, aktivnosti u zajednici, istraživanja, procjene procesa interpretacije, ali i javnih predavanja i publikacija koje se odnose na interpretaciju kulturne baštine.²⁴

ICOMOS prepoznaje interpretaciju baštine kao dio procesa zaštite i upravljanja kulturnom baštinom, što je vidljivo i u deset principa ICOMOS-ove Povelje. Principi uključuju pristup i razumijevanje, izvore informacija, usmjerenost na kontekst, očuvanje autentičnosti, planiranje za održivost, inkluzivnost te važnost istraživanja, osposobljavanja i edukacije.²⁵ Navedeni principi postavljaju temelje za uspješno provođenje programa interpretacije koji javnosti trebaju omogućiti fizički i intelektualni pristup kulturnoj baštini na način da poboljšavaju osobno iskustvo, povećavaju razinu razumijevanja, komuniciraju važnost očuvanja kulturne baštine i njezinih vrijednosti. Interpretaciju je također potrebno temeljiti na dokazima koji su nastali kao rezultat kako znanstvenih istraživanja tako i kulturne tradicije te ju treba upotpuniti ostalim pojavnostima baštine (npr. nematerijalnom i pisanom baštinom) vezanim uz predmet interpretacije. Nadalje, programi interpretacije ne mogu biti odvojeni od društvenog, kulturnog, povijesnog i prirod-

²² Usp. isto, str. 9.

²³ Usp. isto, str. 11-48.

²⁴ Usp. The ICOMOS charter. Nav. dj., str. 4.

²⁵ Usp. isto, str. 5.

nog konteksta te moraju u obzir uzeti sve skupine koje su sudjelovale u stvaranju predmeta interpretacije, zastupati sva razdoblja u njegovoj evoluciji te uključiti i elemente nematerijalne baštine kako bi se prikazala cjelina. S druge pak strane iznimno je bitno poštivati dostojanstvo lokalne zajednice i pridonositi očuvanju autentičnosti kulturne baštine kroz komuniciranje njezinih vrijednosti. Iz toga proizlazi da interpretacija treba biti prilagođena svrsi te treba biti društveno, financijski i ekološki održiva. U proces interpretacije potrebno je uključiti veliki raspon stručnjaka s područja baštine, ali i zajednicu i sve ostale dionike procesa kako bi ona bila učinkovita. Istraživanje, obuka i procjena iznimno su važne komponente interpretacije kulturne baštine jer se istraživanjima i procjenom programa interpretacije dolazi do novih saznanja kojima je moguće obogatiti buduće programe te poboljšati obuku osoblja koje interpretira baštinu.²⁶ ICOMOS-ovi se principi u suštini ne razlikuju od Tildenovih već su obogaćeni i prepoznaju karakteristike interpretacije koje su se promijenile tijekom vremena kao i shvaćanje samog pojma. Oba pristupa promatraju interpretaciju baštine kao dio procesa zaštite, odnosno kao nadogradnju zaštićenog i očuvanog objekta kulturne baštine čije se vrijednosti prenose zainteresiranoj javnosti te na taj način omogućavaju bolje shvaćanje potrebe zaštite kulturne baštine, ali i osvještavanje važnosti njezinih vrijednosti u očuvanju kulturnog identiteta kao takvog.

Interpretacija baštine osnovni je predmet istraživanja projekta *InHerit* čiji je cilj poboljšati iskustvo posjetitelja aktivnosti i programa interpretacije osiguravajući osoblje koje posjeduje kompetencije potrebne za stvaranje odnosa između baštine i korisnika/posjetitelja. Projekt interpretaciju baštine definira kao „neformalni pristup edukaciji koji se sastoji od učenja u sklopu planiranih aktivnosti koje u suštini nisu namijenjene učenju, ali imaju edukacijski element.“²⁷ U razmatranju razvoja područja interpretacije baštine i načela, projekt se poziva na Tildena i njegovih šest principa te bogatu višegodišnju praksu ranije spomenute Američke službe za parkove. Dodatno pojašnjenje pojma interpretacije baštine moguće je pronaći u tzv. trokutu interpretacije koji prilagođava sva prijašnja saznanja i rezultat je rada na EU-projektu cjeloživotnog učenja TOPAS.²⁸ Trokut interpretacije (slika 1) sastoji se od četiri entiteta koji posjeduju sljedeće osobine:

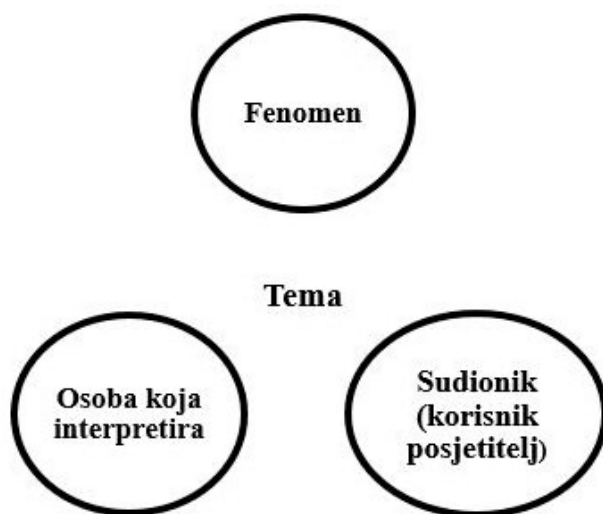
- pretvaranje fenomena u iskustvo (fenomen)
- pružanje puteva k dubljem razumijevanju (tema)
- pobuđivanje poštovanja za sve vrste kulturne baštine (osoba koja interpretira)
- izazivanje povratne informacije kod sudionika (sudionici).²⁹

²⁶ Usp. isto, str. 5-14.

²⁷ Professional development in heritage interpretation: manual. 2016. Str. 11. [citirano: 2019-09-16]. Dostupno na: www.interpretingheritage.eu.

²⁸ Usp. isto, str. 7-14.

²⁹ Usp. isto, str. 15.

Slika 1. Trokut interpretacije³⁰

U središtu trokuta nalazi se tema jer se pomoću nje otkrivaju skrivena značenja o predmetu koji se interpretira. Ona utjelovljuje sve informacije o predmetu interpretacije i prikazuje ih tako da ih ciljana skupina može razumjeti. Fenomen, osoba koja interpretira i sudionik nalaze se na vrhovima trokuta. Pojam fenomen uveden je kako bi se pod jednim nazivom okupile sve pojavnosti kulturne baštine koje je uz pomoć interpretacije potrebno pretvoriti u iskustvo za sudionike u procesu interpretacije. Sudionici trebaju biti uključeni u proces interpretacije, a osoba koja interpretira kod sudionika treba povećavati razinu svijesti o kulturnoj baštini, kao i razumijevanje kulturne baštine i njezinih vrijednosti.³¹

Trokut interpretacije te razmatranje pojma i načela interpretacije baštine primjenjivi su na različite pojavnosti kulturne baštine jer pružaju okosnicu izrade i provođenja kvalitetne i svrsishodne interpretacije. Razlika u navedenim pristupima pojmu interpretacije vidljiva je u shvaćanju pojma interpretacije koji se u nekim slučajevima definira kao edukativna aktivnost, a u nekima kao nadogradnja zaštićenog objekta kulturne baštine. Bez obzira na različito poimanje samog pojma i pojavnost kulturne baštine, moguće je prepoznati i izdvojiti znanja potrebna za kvalitetnu i uspješnu interpretaciju. Na primjer, ICOMOS-ova Povelja svojim načelima potiče korištenje drugih oblika kulturne baštine kako bi se osiguralo dodatno značenje ili pozadina nekog događaja, predmeta, osobe ili lokaliteta te je pisana baština upravo jedan od tih oblika iz kojih je moguće crpiti informacije. Promatrajući specifičnosti pisane baštine kao temelja na kojemu bi se provodi-

³⁰ Usp. isto.

³¹ Usp. isto, str. 16-19.

le aktivnosti interpretacije pisane baštine, moguće je zaključiti da interpretacija očuvane pisane baštine treba uključivati planirane aktivnosti kojima će se pisana baština i njezine specifične vrijednosti predstaviti javnosti/publici. Ulogu informacijskog stručnjaka u tom procesu valja promatrati isključivo kroz prepoznavanje, opis i dokumentiranje informacija o specifičnim vrijednostima koje posjeduje pisana baština.

4. Pregled područja znanja u interpretaciji kulturne baštine

Kako bi bilo moguće aktivnosti interpretacije temeljiti na pisanoj baštini, potrebno je razmotriti koja su potrebna znanja za interpretaciju kulturne baštine. Ranije spomenuti projekt *InHerit* u tom smjeru polučio je rezultate u vidu matrice kompetencija potrebnih za interpretaciju baštine. Matrica je usklađena s Europskim kvalifikacijskim okvirom i predlaže kompetencije jezgre kao i generičke kompetencije važne za razvijanje i izvođenje aktivnosti interpretacije. Kompetencije jezgre u području interpretacije baštine jesu istraživanje, konceptualizacija i planiranje, prijenos informacija i prijenos informacija medijima, dok u generičke kompetencije pripadaju procjena, promocija i zagovaranje te menadžment i obuka.³² Navedene kompetencije omogućavaju ostvarenje osobina dionika trokuta interpretacije (slika 1), a samim time osiguravaju da interpretacija, kao neformalni oblik cjeloživotnog učenja, bude uspješna aktivnost. Osoba koja provodi aktivnosti interpretacije treba biti sposobna istraživati pozadinu predmeta koji interpretira, pripremiti se za ciljanu skupinu korisnika koja će biti sudionikom aktivnosti interpretacije te se doista u širokom smislu pripremiti za predstavljanje predmeta interpretacije. Planiranje je također vrlo važno s obzirom na to da je svaku aktivnost potrebno pomno isplanirati u skladu s načelima interpretacije i skupinom korisnika te osmisliti baštinsku priču koja će se komunicirati korisnicima osobno ili medijem.³³ Navedena područja unutar kojih je potrebno posjedovati znanja za interpretaciju pisane baštine odnose se na interpretaciju baštine kao edukativne aktivnosti kojom se korisnike/posjetitelje poučava vrijednosti i značenju predmeta baštine.

Okupljanje potrebnih znanja specifičnih za interpretaciju pisane baštine predstavlja jedno od mogućih područja suradnje baštinskih ustanova te ostalih mogućih dionika u procesu kojima je zajedničko dugotrajno očuvanje i osiguravanje pristupa pisanoj baštini. Arhivi, knjižnice i muzeji pohranjuju iznimno bogate zbirke pisane baštine koja ima potencijal postati samostalnim predmetom inter-

³² Usp. isto, str. 63-64.

³³ Usp. Competences for the professional field of heritage interpretation – mapping competences according to EQF levels / edited by Patrick Lehnes in collaboration with the InHerit partners. Str. 16. [citirano: 2019-11-10]. Dostupno na: <http://www.interpretingheritage.eu/sites/default/files/del2.1-key-competence-development-for-heritage-interpretation-staff.pdf>.

pretacije, a informacijski stručnjaci posjeduju znanja o pisanoj baštini s kojom se svakodnevno susreću. Potrebno je analizirati postoje li znanja koja se mogu primijeniti na područje interpretacije pisane baštine i koja je znanja moguće nadograditi. Analiza se temelji na pregledu kompetencija za osoblje baštinskih ustanova jer je potrebno sagledati postojeće kompetencije i odrediti postoji li zajedničko uporište za stvaranje što je više moguće jedinstvenih područja znanja primjenjivih na sve baštinske ustanove.

Pododbor za etiku Odbora kustosa Američkog saveza muzeja (*American Alliance of Museums Curators Committee: Standing Committee on Ethics*) definirao je područja zaštite, istraživanja i komunikacije unutar kojih kustosi i muzeolozi razvijaju kompetencije jezgre. Ta područja predstavljaju elemente unutar kojih se pronalaze važni čimbenici za svakog kustosa, bez obzira na interesno područje ustanove unutar koje kustos djeluje.³⁴ Navedena područja u potpunosti obuhvaćaju poslove koje kustos obavlja te omogućavaju konvergenciju znanja, iskustva i vještina. Kustosi koji skrbe za zbirke kulturne baštine trebaju posjedovati znanja koja će im omogućiti razumijevanje važnosti zaštite, planiranja zbirke i brige za njih. Zaštita je važna i s gledišta očuvanja skrivenog značenja koje neki predmet sadrži jer samo očuvani predmeti mogu biti iskorišteni za uspješnu komunikaciju tog skrivenog značenja.³⁵ Kvalitetno osmišljena i očuvana zbirka predmeta u središtu je istraživanja čijim se rezultatima neki predmet kontekstualizira i na kraju interpretira kao samostalni izložak ili dio cjeline. Muzeji kao baštinske ustanove komuniciraju vrijednosti zbirke predmeta kulturne baštine koje pohranjuju te su kustosi vrlo važni dionici u tom procesu komunikacije. Kustosi osmišljavaju izložbe koje će rezultirati poučavanjem javnosti, ali i proširivanjem svijesti o važnosti kulturne baštine za zajednicu.³⁶ Slična je područja znanja navelo i Američko društvo arhivista (*Society of American Archivists*) na svojim službenim mrežnim stranicama. Arhivi pohranjuju kulturno dobro koje služi kao pamćenje jednog naroda ili države te je iznimno važno da arhivisti, osim osnovnih znanja arhivističke struke, posjeduju i znanja o zaštiti i komunikaciji važnosti arhivskog gradiva.³⁷ Pohranjeno gradivo, sređeno prema pravilima struke, temelj je važne uloge koju arhivi imaju u društvu. Arhivisti trebaju posjedovati znanja koja će im omogućiti zaštitu i osiguravanje pristupa kulturnom pamćenju.³⁸ Razumijevanje

³⁴ Usp. American Alliance of Museums Curators Committee. Standing Committee on Ethics. Curator core competencies. 2018. [citirano: 2019-09-16]. Dostupno na: <https://www.aam-us.org/wp-content/uploads/2018/05/CURATOR-CORE-COMPETENCIES.pdf>.

³⁵ Usp. isto.

³⁶ Usp. isto.

³⁷ Usp. Society of American Archivists. Core archival knowledge. [citirano: 2019-11-09]. Dostupno na: <https://www2.archivists.org/category/book-page-types/gpas-component/core-archival-knowledge>

³⁸ Usp. Records and cultural memory. Society of american archivists. [citirano: 2019-11-09]. Dostupno na: <https://www2.archivists.org/gpas/curriculum/records-cultural-memory>

važnosti arhivskog gradiva kao kulturnog dobra potrebno je graditi razvijanjem programa koji će povećati vidljivost arhivskog gradiva, razumijevanje resursa i arhivske struke u baštinskoj zajednici u kojoj arhiv djeluje.³⁹ Australaska udruga knjižničarskog i informacijskog sektora (*Australian library and information sector* – ALIA) 2014. godine ažurirala je ključna znanja koja trebaju posjedovati knjižničari i informacijski stručnjaci kako bi uspješno odgovorili na niz izazova s kojim se struka susreće, uključujući i znanja i vještine interpretacije. Uz niz potrebnih znanja poput traženja informacija, upravljanja informacijama, poznavanja informacijskih usluga i proizvoda te informacijske arhitekture, navode i proizvodnju novog znanja. Proizvodnja novoga znanja uključuje znanja potrebna za provedbu istraživanja, unaprjeđivanje struke te diseminaciju znanja nastalih kao rezultat istraživanja.⁴⁰ Navedeno prikazuje osnovna područja unutar kojih knjižničari i informacijski stručnjaci zaposleni u knjižnicama trebaju posjedovati znanja kako bi mogli obavljati poslove odabira, prikupljanja, pohrane i davanja građe na korištenje, ali i provoditi i stvarati nove informacijske usluge.

Kako bi se definirale stručne kompetencije, znanja i vještine važne za knjižničarsku struku u Republici Hrvatskoj, provedena su istraživanja 2009. i 2011. godine. Istraživanja su rezultirala značajkama knjižničarskih kompetencija jezgre, distribucijskih kompetencija, kompetencija na periferiji i generičkih kompetencija.⁴¹ Kompetencije jezgre usmjerene su na informacije i korisnike te uključuju „vještine pretraživanja i vrednovanja informacija, vještine upotrebe informacijskih pomagala i izvora, učinkovito pružanje informacija za potrebe korisnika te sposobnost pružanja i razvijanja usluga za korisnike.“⁴² Ta su središnja znanja iznimno važna kao temelj za nadogradnju ostalih znanja, pa i onih specijaliziranih koja se nalaze na samom rubu osnovnih znanja koja knjižničari i informacijski stručnjaci trebaju posjedovati. Kompetencije u distribucijskom području omogućuju povezivanje kompetencija jezgre i onih kompetencija koje se nalaze na periferiji. Distribucijske kompetencije utemeljene su u tradicionalnim knjižničarskim kompetencijama te se odnose na teorijska znanja, upravljanje zbirkama te razumijevanje etičkih i zakonskih načela.⁴³ U kompetencijama na periferiji nalaze se kompetencije koje se kreću prema specijalizaciji unutar područja i moguće ih je uočiti promatrajući uloge koje knjižničari imaju u raznim projektima, stvaranju

³⁹ Usp. Outreach and advocacy. Society of American Archivists. [citirano: 2019-11-09]. Dostupno na: <https://www2.archivists.org/gpas/curriculum/outreach-advocacy>

⁴⁰ Usp. Australian Library and Information Sector. The library and information sector: core knowledge, skills and attributes. Australian library and information sector, prosinac 2014. [citirano: 2019-10-29]. Dostupno na: <https://www.alia.org.au/about-alia/policies-standards-and-guidelines/library-and-information-sector-core-knowledge-skills-and-attributes>

⁴¹ Usp. Machala, D. Nav. dj., str. 219-221.

⁴² Isto, str. 222.

⁴³ Isto, str. 225.

kulturnih događanja, stvaranju novih znanja i usluga.⁴⁴ Knjižničarske kompetencije proizašle iz navedenih istraživanja ukazuju na složenost i slojevitost potrebnih znanja kako bi knjižničari uspješno obavljali svoj posao. Razmatrajući knjižničnu djelatnost s gledišta interpretacije pisane baštine, potrebno je spomenuti i izložbene aktivnosti koje provode mnoge knjižnice. Upravo je predstavljanje baštine putem izložbe tema koju M. Tica obrađuje u knjizi *Izložba u knjižnici: priručnik za predstavljanje baštine*. Jasno je naznačeno kako se u knjižnicama provode i aktivnosti izlaganja i promoviranja te kako su izložbene aktivnosti iznimno važne za prijenos informacija i znanja. Knjižnična informacijska izložba se definira kao „planirano, organizirano izlaganje informacija o baštini i posebno oblikovano komuniciranje knjižnice s korisnicima.“⁴⁵ Sama definicija ukazuje na dionike procesa interpretacijske aktivnosti, tj. da postoji određeni korpus pisane baštine na temelju kojega se prenosi određena poruka korisnicima knjižnica. Pretpostavka je da je ta građa očuvana, obrađena prema standardima struke te izložena na način koji će omogućiti komunikaciju vrijednosti pisane baštine korisnicima. Kao što je već navedeno, pisana je baština uistinu specifična te je za pretpostaviti kako je za pripremu interpretacije iste izložbom ili nekom drugom aktivnošću potrebno posjedovati određena znanja.

4.1. Znanja potrebna za interpretaciju pisane baštine

Razmatrajući područja znanja i kompetencija potrebnih za interpretaciju kulturne baštine kao i načela interpretacije baštine, postavlja se pitanje koja su znanja potrebna kako bi informacijski stručnjak objektivno, utemeljeno i učinkovito interpretirao pisanu baštinu pohranjenu u arhivima, knjižnicama i muzejima. Prethodna analiza područja znanja i kompetencija koje informacijski stručnjaci posjeduju nameće zaključak kako u baštinskim ustanovama postoji preduvjet za provođenje uspješnih aktivnosti interpretacije pisane baštine. Informacijski stručnjaci u sklopu formalnog visokoškolskog obrazovanja stežu temeljna znanja o struci koja je moguće proširiti i nadograditi kako bi bila primjenjiva na specifično područje kakvo je i interpretacija pisane baštine. Interpretaciju pisane baštine moguće je promatrati kao aktivnost koja predstavlja nadogradnju okvira tradicionalnih uloga, osobito arhivske i knjižničarske struke, dok je muzejska struka ona koja može primijeniti i/ili unaprijediti postojeće interpretacijske aktivnosti kako bi one bile svojstvene specifičnostima pisane baštine. Potrebno je napomenuti kako različito poimanje pojma interpretacije i funkcija pojedinih baštinskih ustanova koje se bave interpretacijom baštine predstavlja problem pri stvaranju zajedničke teorije o interpretaciji baštine, te je mogućnost oblikovanja područja u kojemu se mogu pronaći svi zaposleni u ustanovama koje se bave baštinom ili svoje poslova-

⁴⁴ Isto, str. 226.

⁴⁵ Tica, M. Nav. dj., str. 49.

nje zasnivaju na njoj iznimno složen pothvat.⁴⁶ Pisana je baština ipak zajednička cjelokupnoj baštinskoj zajednici te bi mogla predstavljati jedno od mogućih uporišta za stvaranje upravo takvog područja unutar kojeg bi svaka zajednica mogla zadržati svoje specifičnosti, ali i pridonijeti raznorodnim razmatranjima obrade i prezentacije pisane baštine – njezinog materijalnog i sadržajnog aspekta. Kako bi to bilo moguće, potrebno je jasno odrediti područja koja predstavljaju okosnicu interpretacije pisane baštine.

Ako interpretacijski trokut (slika 1) prilagodimo interpretaciji pisane baštine, susreli bismo se s elementima u procesu interpretacije prikazanim na slici 2.

Slika 2. Trokut interpretacije pisane baštine

Trokut interpretacije pisane baštine razlikuje se od trokuta interpretacije projekta *InHerit* po tome što se odnosi na samo jednu pojavnost kulturne baštine te u dodavanju čimbenika komunikacije između vrhova trokuta, odnosno dionika u interpretaciji pisane baštine. Komunikacija između elemenata pisana baština, informacijski stručnjak i ciljana korisnička skupina neophodna je ako je željeni rezultat interpretacije komunikacija pisane baštine i njezinih vrijednosti. Tema se i u ovom trokutu interpretacije nalazi u središtu trokuta. Ona može nastati prva te informacijski stručnjak iz pisane baštine preuzima sadržaj, značenje i vrijednosti kako bi oblikovao proizvod interpretacije koji može biti oblikovan kao baštinska priča, izložba pisane baštine ili neki drugi interpretacijski proizvod kojim će obuhvatiti sve potrebne informacije uz pomoć kojih će se prikazati i skriveno značenje pisane baštine. Informacijski će stručnjak sve navedeno prilagoditi ciljanoj skupini korisnika kako bi interpretacija bila svrsishodna i

⁴⁶ Usp. Šola, T. Nav. dj., str. 167-172.

uspješna. Tema također može biti i rezultat interakcije sudionika u procesu interpretacije baštine. Ciljana korisnička skupina može izraziti interes za određenom pisanom baštinom, a informacijski stručnjak tijekom istraživačkog rada može prepoznati značajke pisane baštine koje će tematski oblikovati i na taj način provesti aktivnosti interpretacije pisane baštine. Ciljana korisnička skupina može predstavljati određenu dobnu skupinu, pojedince određene zajednice ili korisnike posjetitelje baštinskih ustanova, no može naravno biti i šira javnost koju se želi privući. Korisničke skupine kojima su interpretacijske aktivnosti pisane baštine namijenjene svakako su važan element trokuta interpretacije, no nisu fokus ovoga rada, već nekih daljnjih istraživanja kojima se mogu postaviti točni kriteriji i okviri za provođenje interpretacijskih aktivnosti namijenjenih točno određenim korisničkim skupinama. Pisana baština u trokutu interpretacije pisane baštine predstavlja fenomen odnosno izvor informacija koje će biti oblikovane tako povelji o interpretaciji i prezentaciji nepokretne kulturne baštine da njihova interpretacija postane iskustvo ciljane korisničke skupine koja će pak povratnim informacijama baštinskoj ustanovi/informacijskom stručnjaku osigurati uvid u kvalitetu provedene aktivnosti. Informacijski stručnjak u trokutu interpretacije predstavlja osobu koja je u doticaju s pisanom baštinom i koja je uključena u proces prikupljanja, odabira, vrednovanja, pohrane i zaštite pisane baštine. To su djelatnici baštinskih ustanova koji u korisnicima trebaju probuditi zanimanje za pisanu baštinu, povećati njihovu razinu osviještenosti o važnosti pisane baštine i njezinih vrijednosti za lokalnu zajednicu. Na temelju trokuta interpretacije pisane baštine i kompetencija informacijskih stručnjaka moguće je izdvojiti nekoliko područja znanja kojima informacijski stručnjaci trebaju ovladati kako bi mogli provoditi aktivnosti interpretacije pisane baštine:

- **temeljna znanja**
 - usvojenost kompetencija potrebnih za rad u knjižničnoj, arhivskoj i muzejskoj djelatnosti
 - poznavanje struke
 - poznavanje zakonskih regulativa
 - poštivanje etičkih kodeksa
- **pisana baština**
 - razumijevanje pojma pisane baštine
 - poznavanje i razumijevanje vrijednosti pisane baštine
 - vrednovanje pisane baštine
- **zaštita pisane baštine**
 - razumijevanje pojma zaštite pisane baštine
 - učinkovito upravljanje zaštitom pisane baštine

- **interpretacija baštine**
 - razumijevanje pojma interpretacije baštine
 - poznavanje načela interpretacije baštine
 - osmišljavanje aktivnosti interpretacije
- **istraživanje**
 - poznavanje metodologije
 - interpretacija rezultata i/ili saznanja proizašlih iz istraživanja pisane baštine
 - praćenje područja interpretacije baštine
- **komunikacija (osobna i s medijima)**
 - odnosi s javnošću
 - osmišljavanje i provođenje promotivnih aktivnosti
 - komunikacija na društvenim mrežama
 - govorništvo
 - komunikacija s posjetiteljima.

Navedena su područja izdvojena nakon pregleda ranije navedene literature, te je moguće zaključiti kako će u određenim područjima neka od djelatnosti imati prednost, odnosno već će u samim temeljima struke posjedovati znanja drugačija od onih ostali. Različitosti u djelatnostima baštinskih ustanova mogu doprinijeti boljem promatranju pojma pisane baštine jer ju je tada moguće sagledati unutar okvirnog fokusa pisane baštine pohranjene u baštinskim ustanovama te se uz suradnju može doći do sagledavanja pisane baštine i njezine interpretacije s različitih aspekata, što će doprinijeti sveobuhvatnom pogledu na problematiku.

5. Zaključak

Informacijski stručnjak kojem će primarna aktivnost biti interpretacija pisane baštine treba razumjeti poslovanje baštinske ustanove čiji je djelatnik. U svom se poslu treba voditi etičkim kodeksom struke te u skladu sa zakonskom regulativom osmišljavati i provoditi aktivnosti interpretacije pisane baštine. Iznimno je važno razumjeti što obuhvaća pojam pisane baštine kako bi bilo moguće razviti kriterije prema kojima će se određene jedinice pisane baštine uključiti u osmišljavanje aktivnosti interpretacije. U provođenje kvalitetne interpretacije potrebno je uključiti i protumačiti vrijednosti koje ima određena jedinica pisane baštine kako bi se uz pomoć istih predstavila i komunicirala središnja tema interpretacije. Neizostavno je razumijevanje pojma i aktivnosti zaštite pisane baštine jer se tako omogućava interpretacija. Aktivnosti interpretacije pisane baštine trebaju se provoditi u skladu s načelima interpretacije kako bi bile inovativne, prilagođene korisnicima i imale

značaj za baštinsku zajednicu unutar koje djeluje određena baštinska ustanova. Informacijski stručnjak također treba posjedovati znanja s područja metodologije znanstvenog i stručnog istraživanja i komunikacije kako bi aktivnosti interpretacije bile utemeljene na objektivnim činjenicama dobivenim iz pisane baštine i predstavljene ciljanoj korisničkoj skupini ili općoj javnosti. Informacijski stručnjaci posjeduju potrebna osnova znanja struke jer ih usvajaju tijekom formalnog obrazovanja tijekom preddiplomskih, diplomskih i poslijediplomskih studija, a u Hrvatskoj imaju mogućnost i dodatnog usavršavanja na Diplomskom studiju muzeologije i upravljanja baštinom na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, gdje imaju priliku pohađati kolegije koji se bave upravo baštinom i interpretacijom iste, kao i na Filozofskom fakultetu u Osijeku na Odsjeku za informacijske znanosti te Odjelu za informacijske znanosti u Zadru, gdje se na svim razinama visokoškolskog obrazovanja posvećuje pozornost tom području. Analiza ostalih studijskih programa i znanja vezanih za interpretaciju baštine koja je moguće steći na njima može biti predmetom daljnjih istraživanja, no svrha ovog rada nije bila analizirati postojeće programe već pružiti pregled nužnih temeljnih kompetencija te uvesti informacijske stručnjake koji se nisu do sada imali prilike susretati s tom aktivnošću u problematiku interpretacije pisane baštine. Budući da je interpretacija pisane baštine specifično područje koje je u nas nedovoljno zastupljeno i iskorišteno, potrebno je prilagoditi znanja o interpretaciji baštine na pisanu baštinu pohranjenu u našim ustanovama AKM zajednice, a to zahtijeva kako materijalni opis tako i sadržajnu analizu te istraživanja njene povijesti, povezanosti s određenim područjem (npr. zavičajne zbirke), kulturne-društvene, pa i nedovoljno iskorištene gospodarske vrijednosti. Dodatna je znanja također moguće usvojiti na radionicama i stručnim osposobljavanjima na području interpretacije baštine, ali i praćenjem literature iz tog područja te pronalaženjem primjera dobre prakse. Ciljanom interpretacijom pisane baštine koja se temelji isključivo na zbirkama pisane baštine i njihovim vrijednostima moguće je ostvariti pomake u shvaćanju pisane baštine kao važne sastavnice kulturnog identiteta. Temeljni je izazov daljnjih aktivnosti prije svega u stvaranju (jedinstvene) baze vrijednosti i znanja koja proizlaze iz pisane baštine u svim njezinim specifičnostima. Iz te baze, tj. svojevrsnog repozitorija informacija bit će moguće osmišljavati i kreirati interpretacijske aktivnosti pomoću kojih će biti ostvariva komunikacija kulturnog identiteta na razini kulturnih događanja, promoviranje lokalno i regionalno važnih središta, kao i osmišljavanje aktivnosti koje za rezultat mogu imati kulturno-društveni napredak, pa čak i ekonomski boljitak određenog područja. Na taj će način i pisana baština dobiti mjesto i ulogu koju svakako zaslužuje u ukupnom korpusu kulturne baštine ovih prostora.

6. LITERATURA

- Babić, D.; I. Jagić. Ponuda i kvaliteta interpretacijsko-edukacijskih sadržaja u Parku prirode Medvednica. // Istraživanje korisnika baštine / uredila Žarka Vujić. Zagreb: Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske i komunikacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 2014. Str. 41-72.
- Competences for the professional field of heritage interpretation – mapping competences according to EQF levels / edited by Patrick Lehnes in collaboration with the InHerit partners. [citirano: 2019-11-10]. Dostupno na: <http://www.interpretingheritage.eu/sites/default/files/del2.1-key-competence-development-for-heritage-interpretation-staff.pdf>
- Society of American Archivists. Core archival knowledge. [citirano: 2019-11-09]. Dostupno na: <https://www2.archivists.org/category/book-page-types/gpas-component/core-archival-knowledge>.
- American Alliance of Museums Curators Committee. Standing Committee on Ethics. Curator core competencies. 2018. [citirano: 2019-09-16]. Dostupno na: <https://www.aam-us.org/wp-content/uploads/2018/05/CURATOR-CORE-COMPETENCIES.pdf>
- Faletar Tanacković, S.; T. Aparac-Jelušić. Ishodišta za proučavanje međudnosa baštinskih ustanova u 20. stoljeću: počeci teorijskih promišljanja. // *Libellarium* 3, 2(2010), 183-206. [citirano: 2019-10-20]. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/77793>.
- Ham, S. H. Environmental interpretation: a practical guide for people with big ideas and small budgets. Golden, Colorado: North American Press, 1992.
- Hasenay, D.; M. Krtalić; Z. Šimunić. Obrazovanje studenata informatologije o čuvanju i zaštiti kulturne baštine: temeljna znanja i njihov prijenos u praksu. // *Život i škola: časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja* 25, 1(2011), 61-75. [citirano: 2019-12-02]. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/106661>.
- The ICOMOS charter for the interpretation and presentation of cultural heritage sites, 2008. [citirano: 2019-09-25]. Dostupno na: http://icip.icomos.org/downloads/ICOMOS_Interpretation_Charter_ENG_04_10_08.pdf
- Australian Library and Information Sector. The library and information sector: core knowledge, skills and attributes. 2014. [citirano: 2019-10-29]. Dostupno na: <https://www.alia.org.au/about-alia/policies-standards-and-guidelines/library-and-information-sector-core-knowledge-skills-and-attributes>
- Krtalić, M.; D. Hasenay; T. Aparac-Jelušić. Upravljanje zaštitom pisane baštine u knjižnicama: teorijske pretpostavke. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 54, 1/2(2011), 1-36. [citirano: 2019-11-20]. Dostupno na: <https://www.hkdrustvo.hr/vjesnik-bibliotekara-hrvatske/index.php/vbh/article/view/370/365>.
- Machala, D. Knjižničarske kompetencije: pogled na razvoj profesije. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada; Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2015.

- Maroević, I. Uvod u muzeologiju. Zagreb: Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti, Filozofski fakultet Sveučilišta, 1993.
- Memory of the world: general guidelines to safeguard documentary heritage: revised edition 2002 / priredio Ray Edmondson. Pariz: UNESCO, 2002.
- Society of American Archivists. Outreach and advocacy. [citirano: 2019-11-09]. Dostupno na: <https://www2.archivists.org/gpas/curriculum/outreach-advocacy>.
- Professional development in heritage interpretation: manual, 2016. [citirano: 2019-09-16] Dostupno na: www.interpretingheritage.eu.
- Society of American Archivists. Records and cultural memory. [citirano: 2019-11-09]. Dostupno na: <https://www2.archivists.org/gpas/curriculum/records-cultural-memory>.
- Šola, T. Eseji o muzejima i njihovoj teoriji: prema kibernetičkom muzeju. Zagreb: Hrvatski nacionalni komitet ICOM, 2003.
- Tica, M. Izložba u knjižnici: priručnik za predstavljanje baštine. Zagreb: Naklada Jurčić, 2017.
- Tilden, F. Interpreting our heritage. Chapel Hill: The University of North Carolina Press, 1977.